THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL

KCPE 2010

KISWAHILI
SEHEMU YA
KWANZA:
LUGHA

Muda: Saa 1 dakika 40

SOMA KWA MAKINI MAAGIZO YAFUATAYO

1. Umepewa kijitabu hiki cha maswali na karatasi ya kujibia. Kijitabu hiki kina maswali 50.
2. Ukisha chagua jibu lako lionyeshe katika **KARATASI YA MAJIBU** na wala sio katika kijitabu hiki cha maswali.

JINSI YA KUTUMIA KARATASI YA MAJIBU

3. Tumia penseli ya kawaida.
4. Hakikisha ya kwamba umeandika yafuatayo katika karatasi ya majibu:
   NAMBA YAKO YA MTIHANI
   JINA LAKO
   JINA LA SHULE YAKO
5. Kwa kuchora kistari katika visanduku vyenye namba zinazokuhusu, onyesha namba yako kamili ya mtihani (yaani namba ya shule, na zile namba tatu za mtahiniwa) katika sehemu iliyotengwa mwanzo wa karatasi ya majibu.
6. Usitie alama zozote nje ya visanduku.
7. Iweke safi karatasi yako ya majibu na usiikunje.
8. Kwa kila swali 1–50 umepewa majibu manne. Majibu hayo yameonyeshwa kwa herufi A, B, C, D. Ni jibu MOJA tu kati ya hayo manne ambalo ni sahihi. Chagua jibu hilo.
9. Kwenye karatasi ya majibu, jibu sahihi lionyeshwe kwa kuchora kistari katika kisanduku chenye herufi uliyochagua kuwa ndilo jibu.

Mfano:

Katika kijitabu cha maswali:

21. Tunakimbiana maana yake ni:
A. Tunaogopana
B. Tunahepana
C. Tunasaidiana
D. Tunachukiana

Jibu sahihi ni B

Katika karatasi ya majibu:

1 [A] [B] [C] [D] **11** [A] [B] [C] [D] **21** [A] [▬] [C] [D] **31** [A] [B] [C] [D] **41** [A] [B] [C] [D]

Katika visanduku vinavyoonyesha majibu ya swali namba **21**, kisanduku chenye herufi **B** ndicho kilichochorwa kistari.

10. Chora kistari chako vizuri. Kistari chako kiwe cheusi na kisijitokeze nje ya kisanduku.
11. Kwa kila swali, chora kistari katika kisanduku **kimoja tu** kati ya visanduku vinne ulivyopewa.

Kijitabu hiki cha maswali kina kurasa 7 zilizopigwa chapa.

 © *The Kenya National Examinations Council, 2010* **FUNGUA UKURASA**

Maswali 1 mpaka 15.

Soma vifungu vifuatavyo. Vina nafasi 1 mpaka 15. Kwa kila nafasi umepewa majibu manne Chagua jibu lifaalo zaidi kati ya yale uliyopewa.

Nilikimbia kadiri __1__ nikiacha __2__ ya jasho kudondoka kipajini. Sikujua kilichonipeleka humo. Daima babu yangu alikuwa __4__ dhidi ya kucheza karibu na mabaki ya nyumba zilizobomoka. niliyapuuza maneno yake. Sasa __6__ na hatari ya kuwa kitoweo __7__ mnyama __8__.

1.	A. ningeweza	B. nilivyoweza	C. niliweza	D. niliyoweza
2.	A. matone	B. michirizi	C. mitiririko	D. mafunda
3.	A. kambini	B. handakini	C. mashambani	D. magofuni
4.	A. amenishauri	B. ameniambia	C. amenikanya	D. ameniarifu
5.	A. Hata hivyo	B. Hata kama	C. Ingawa	D. Ijapokuwa
6.	A. nitakabiliwa	B. nimekabiliwa	C. nilikabiliwa	D. nikabiliwa
7.	A. na	B. ya	C. la	D. cha
8.	A. huyu	B. huyo	C. hii	D. hiyo

Kitendo cha __9__ watoto kinapingwa na wanajamii __10__. Wazo la kuwathamini watoto wa jinsi __11__ nyingine __12__ kukomeshwa. Mtoto __13__ akipewa fursa bila shaka anaweza __14__ mengi. Wato wanahimizwa kutumia vipawa __15__ ipasavyo.

9.	A. kuwanyima	B. kuwapendelea	C. kuwanyakua	D. kuwabagua
10.	A. nyingi	B. wengi	C. wowote	D. zozote
11.	A. kuliko	B. kama	C. kwa	D. badala
12.	A. lilipaswa	B. litapaswa	C. linapaswa	D. limepaswa
13.	A. mwingine	B. yoyote	C. yeyote	D. pengine
14.	A. kutekelezea	B. kutekeleza	C. kuelekeza	D. kuelekezea
15.	A. vyao	B. zao	C. vyenu	D. zenu

*Kutoka swali la **16** mpaka **30**, chagua jibu lililo sahihi.*

16. Chagua sentensi sahihi kisarufi.
A. Msichana amenunua rinda nyingine nyeusi.
B. Msichana amenunua rinda nyingine jeusi.
C. Msichana amenunua rinda ingine nyeusi.
D. Msichana amenunua rinda lingine jeusi

17. Chagua wingi wa sentensi hii:
Ua ulizungushiwa waya.
A. Maua yalizungushiwa waya.
B. Maua yalizungushiwa nyaya.
C. Nyua zilizungushiwa waya.
D. Nyua zilizungushiwa nyaya.

18. Chagua kundi lenye vielezi pekee.
A. Jabali, shujaa, mkakamavu, msomi.
B. Mweupe, mdogo, mrembo, mnene.
C. Ovyo, ghafla, kisiri, kwa gari.
D. Omba, inua, osha, funga.

19. Nomino dhahania kutokana na kivumishi 'bora' ni:
A. boreka
B. uboreshaji
C. kuboreka
D. boresha.

20. Chagua kiwakilishi katika sentensi hii:
Wao hucheka hadi wakalia.
A wao
B. wakalia
C. hucheka
D. hadi.

21. Buibui ni kwa utando, ___________ ni kwa mchwa.
A. kichuguu
B. kizimba
C. tundu
D. mchangani.

22. Jua kuwa mtikati ni wakati wa:
A. mchana
B. macheo
C. alasiri
D. adhuhuri.

23. Kamilisha: Matunda yamejaa sokoni ___________.
A. chepechepe
B. pomoni
C. nomi
D. tiki.

24. Chagua neno lisiloafikiana na mengine.
A. kupe
B. mende
C. utitiri
D. kunguni.

25. Meno hushikiliwa na nyama zinazoitwa:
A. taya
B. shavu
C. kaakaa
D. ufizi.

26. Mtoto wa umbu huitwa:
A. mpwa
B. mkoi
C. ndugu
D. binamu.

27. Chagua kihusishi katika sentensi hii.
Najua tofauti baina ya mandari na mandhari.
A. najua
B. na mandhari
C. tofauti
D. baina ya.

28. Geuza katika kauli ya taarifa: Baba aliwaambia wanawe, "Viwekeni vyumba vyenu safi kila siku."
A. Baba aliwaambia wanawe kuwa anataka waviweke vyumba vyao safi kila siku.
B. Baba aliwaambia wanawe kuwa angetaka waviweke vyumba vyao safi siku zote.
C. Baba aliwaamuru wanawe kuviweka vyumba vyao safi kila siku.
D. Baba aliwaambia wanawe kuwa yeye hutaka waviweke vyumba vyao safi kila siku.

29. Chagua sentensi iliyo katika wakati uliopo hali isiyodhihirika.
A. Mimi hupika chakula.
B. Mimi nimepika chakula.
C. Mimi ninapika chakula.
D. Mimi napika chakula.

30. Chagua sentensi iliyoakifishwa vyema.
A. Ah! Umeanguka? Pole sana.
B. Ah, Umeanguka, pole sana!
C. Ah, Umeanguka? pole sana.
D. Ah! Umeanguka. Pole sana.

*Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali **31 – 40**.*

"Mgeni mheshimiwa, Daktari Busara, Mwalimu wetu Mkuu, walimu, wanafunzi wenzangu, hamjambo! Kama mlivyotajiwa, mimi ni Kiranja Mkuu wa shule hii. Kwa niaba ya wanafunzi wa darasa la nane ningependa kuchukua fursa hii kuwashukuru walimu wetu kwa kutuletea mhadhiri ambaye ametupa mawaidha ya kutufaa. Bila shaka tukiyatilia maanani yote aliyoyanena yatatujenga maishani.

Mhadhiri ametukumbusha kuhusu umuhimu wa nidhamu. Ametilia mkazo matendo ya heshima na utiifu. Ametuhimiza kuyachuja mema na mabaya na kuzifuata kanuni zote muhimu maishani. Aidha ametuhimiza tutende mambo kwa wakati ufaao. Amesisitiza pia kuwa, tukifanya lolote tulitende kwa hadhari, mahali pafaapo. Yatupasa tuepuke njia zitakazotutumbukiza gizani.

Daktari Busara ametuzungumzia kuhusu mwingiliano mbaya kati ya marafiki shuleni na hata nyumbani. Ni muhimu kuyaepuka makundi yanayoshinikiza utendaji maovu. Tuhimizane kusoma katika makundi na kubadilishana mawazo bora. Amesema kuwa michezo ni muhimu kwani ina faida nyingi. Miongoni mwa faida hizo ni kuijenga miili na kuchangamsha akili. Hata hivyo, amesisitiza tena kuwa, kila jambo liwe na kipimo. Kucheza sana bila kusoma, kutayaathiri matokeo ya mitihani.

Bwana Busara amesema kuwa, maisha ya kesho hujengwa na maisha ya leo. Ni vyema kujiuliza, "kweli nimejenga nini leo? Je, nimekuwa nikijipakatia mikono siku hizo zote, nikijua kuwa muda upo na hapana haja ya kujisaga sana na vitabu?" Jamani wenzangu, tuamke sote kwa pamoja kama tulivyoshauriwa. Tusome kwa bidii kama mchwa wafanyavyo kazi zao. Tusitegemee kubebwa na wazazi, ndugu na marafiki. Tukumbuke kuwa, mtegemea cha nduguye …"

Nimefurahi mhadhiri aliposema kuwa, miaka kadhaa ijayo huenda tukajikuta kuwa viongozi. Viongozi wa kesho hujengwa leo. Nikajiuliza tena, "mimi nitaweza hata kuwa mhadhiri kama yeye?" Alipoendelea kusema kuwa maisha ya uzeeni huanzia utotoni, nilijua kuwa, huo ndio uhalisia wa mambo. Jinsi tunavyosoma sasa ndivyo tutakavyojiokoa kesho. Tukiuendekeza ugoigoi hatutafua dafu abadan! Tukumbuke tukilima pantosha, tutavuna pankwisha. Tuamke! Tusome kwa nia moja ya kujiimarisha maishani.

Mhadhiri ametuhimiza tuwe na malengo. Tujue tunataka nini maishani. Tuibuni mikakati ya kukipata kile tukitakacho. Ametuambia pia kuwa, mumu humu darasani, mtatoka madaktari, walimu, wahandisi na hata matopasi! Sasa uteuzi ni wetu. Utahisije kujikuta duni kazini, ukiwa na mwenzako mliyesoma pamoja, katika mazingira sawa, sasa ndiye mkurugenzi wako? Tusome sote tuimarike, tupite kwenda shule bora za sekondari na huko uzi uwe ule ule kama tulivyoshauriwa. Tukaze kamba hadi chuo kikuu, tutakapokutana na Daktari Busara. Inawezekana! Muda ni huu! Tutie bidii.

Mimi nimepata mwamko. Kuanzia leo sitafikiria kuwa mchuuzi kama wazazi wangu. La! hasha! Ingawa kazi ni kazi na uchuuzi huo umenipa riziki tangu utotoni, sasa nataka nisome sana hatimaye niwe mhandisi wa kuunda hata ndege.

Jamani, furaha iliyoje hiyo kama sote tutajikuta katika baadhi ya nyadhifa na kazi bora zilizotajwa? Tutafanyaje tupige hatua hizo? Tujifunge vibwebwe kwani mchumia juani hulia kivulini.

Namalizia kwa kuwashukuru tena kwa kunisikiliza na kuzidi kumshukuru mhadhiri wetu wa leo na walimu. Nanyi wenzangu, tumepewa motisha leo. Natumai tumeamka kutoka katika usingizi wetu wa pono. Tuahidi kukazana kama nyuki. Asanteni."

31. Kwa mujibu wa aya ya pili nidhamu huhusu mambo yafuatayo ila:
A. kuogopa mabaya yanapotujia
B. kutenda mambo mema kwa tahadhari
C. kutenda mambo yanayokubalika
D. kuwa mahali pafaapo ikihitajika.

32. Maana ya "zitakazotutumbukiza gizani" ni:
A. zitakazotuathiri
B. zitakazotupotosha
C. zitakazotukosesha hadhari
D. zitakazotukosesha mwanga.

33. Kulingana na kifungu, umuhimu wa michezo ni:
A. kuhimiza mwingiliano wa makundi
B. kuhimiza kufanya mambo kwa kipimo
C. kutuliza akili na kuimarisha miili
D. huleta tahadhari na kuimarisha matokeo.

34. Maisha ya kesho hujengwa na maisha ya leo inamaanisha
A. ukitaka kuishi vyema baadaye sharti uweke msingi sasa
B. maisha mema ya baadaye sharti yawekewe msingi
C. maisha ya leo ni sawa na maisha ya kesho
D. ukitaka kuishi kesho lazima uishi vizuri leo.

35. Maana ya nikijipakatia mikono ni
A. kutofanya chochote
B. kutotazamia chochote
C. kubaki ukishangaa
D. kukaa ukihuzunika.

36. Kwa mujibu wa kifungu Tukilima pantosha tutavuna pankwisha ina maana
A. tukilima shamba dogo hatutapata mavuno mengi
B. tukiridhika na kidogo hatutatamani vingi
C. tukitosheka na shamba dogo hatutatafuta kubwa.
D. tukitia bidii kidogo tutapata mafanikio haba.

37. Kulingana na kifungu hiki, lengo kuu la kupata elimu ni:
A. kujipatia sifa kubwa
B. kujiimarisha na kuimarisha jamii
C. kuweza kujiteulia mambo maishani
D. kupata vyeo vikubwa na utajiri.

38. Katika aya ya sita maoni ya mhadhiri ni kwamba
A. kusomea katika mazingira sawa huwahakikishia wanafunzi nafasi sawa baadaye
B. wanafunzi waliosomea katika mazingira sawa wana hakikisho la kuwa na mitazamo sawa
C. wanafunzi waliosomea katika mazingira sawa wanatakiwa wajitofautishe kitaaluma
D. kusomea katika mazingira sawa huweza kujenga watu wa taaluma tofauti.

39. Mimi nimepata mwamko ina maana
A. awali kiranja alikuwa hajui umuhimu wa elimu
B. awali kiranja hakuwa ameyawekea maisha yake malengo
C. awali kiranja hakuwa na malengo makubwa maishani
D. awali kiranja alikuwa hajui kazi nyingine.

40. Kwa mujibu wa kifungu, kupata baadhi ya nyadhifa na kazi bora kunahitaji
A. kuwa na tumaini na motisha
B. kujitahidi kwa vyovyote vile
C. kuamka kutoka usingizini
D. kufanya kazi tangu utotoni.

*Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali **41** mpaka **50**.*

Bara la Afrika lina takriban mataifa hamsini na manne. Kila taifa limetengwa na kubainishwa kwa mipaka yake ya kitaifa iliyopangwa kwa sababu za kisiasa zinazohusisha misingi ya utawala. Kutokana na mipaka hii, mataifa mengine ni madogo kama vile Rwanda na Burundi na mengine ni makubwa kama Tanzania, Kongo na Kameruni. Ifahamike kwamba ukubwa au udogo si hoja kwa taifa ikiwa linaweza kujisimamia. Bora tu pawe na serikali inayotekeleza majukumu yake.

Kwa ajili ya tofauti za kitaifa, yamkinika ingekuwa vigumu sana kwa utawala mmoja kuweza kumiliki na kudhibiti eneo lote la Afrika masharikí na kati. Fikiria jinsi serikali moja inavyoweza kutawala kuanzia visiwa vya Lamu kule upwa wa pwani hadi kufikia Kameruni, upande wa Afrika Magharibi.

Kuna umuhimu wa kuweka mipaka ya kitaifa. Jambo la kwanza ni kurahisisha utawala . Kwayo serikali huweza kutekeleza miradi yake kwa urahisi katika eneo lake. Hali kadhalika, watu wanaoishi katika eneo moja hujenga uhusiano wa karibu na kufahamiana vyema. Hali hii hukuza ushirikiano zaidi. Umuhimu mwingine hujitokeza kwa upande wa kujenga hisia za umoja miongoni mwa wote wanaoishi katika eneo moja. Umoja huu huwa na mvuto wa kidugu unaotia watu ari ya kutaka kujitambulisha kama raia wa sehemu moja. Bila hisia za umoja na udugu, kwa hakika haingewezekana kuwa na taifa madhubuti.

Mbali na mipaka, kuna tamaduni na mila za kiasili zinazozibainisha jamii mbalimbali.Tukiangazia upande wa vyakula itadhihirika kuwa, vile vilivyozoeleka eneo moja ni tofauti na vyakula vya kawaida vya eneo lingine. Kwa mfano katika mataifa ya Afrika Magharibi hasa Nigeria, chakula chao mahsusi huitwa 'foo foo'. Nchini Kenya ugali ndicho chakula cha muhimu miongoni mwa jamii nyingi. Waganda hupendelea 'matoke' zaidi. Mazoea yana taabu. Mtu huenda asitosheke na mapochopocho ya biriani na pilau mfululizo bila kuonja chakula chao asilia.

Mavazi pia ni mojawapo ya vitambulisho vya tamaduni za jamii mbalimbali. Mathalan Afrika Magharibi ni maarufu sana kwa mavazi yao ya aina ya vitenge vilivyotiwa nakshi na kushonwa kwa umaridadi. Nyuzi za rangi ali ali hutumiwa kuongezea urembo wa vitenge kuthibitisha kwamba ukiviona vinaelea jua vimeundwa. Mavazi haya huvaliwa na wanaume na wanawake, tofauti zikijitokeza kwenye mitindo na mishono. La ziada, wanaume hukamilisha vazi lao kwa kuvaa kofia maalum. Wanawake nao hujifunga kitambaa kichwani kila mmoja kwa ufundi wake.

Kila taifa lina lugha yake maalum ambayo hujulikana na kutumiwa na raia wake wote kama lugha unganishi. Lugha hii teule huitwa lugha ya taifa na inatumika katika shughuli za serikali, biashara na mawasiliano ya kila siku miongoni mwa wanajamii.

Katika mataifa ya Kenya na Tanzania, Kiswahili kimetumiwa kwa miaka mingi kama lugha ya taifa. Kwa upande mwingine, Luganda ndiyo lugha iliyopewa kipaumbele huko Uganda japo Kiswahili hutumiwa pia. Nchini Kongo kuna baadhi ya lugha teule za taifa zikiwemo Lingala na Kingwana.

Ni kweli kuwa nchi za kiafrika zina mengi yanayofanana kama vile kuwa na historia ya kutawaliwa na wakoloni, mali ya asili kama vile machimbo ya migodi, sherehe za kitamaduni zikiwemo ndoa na posa. Hata hivyo ibainike kuwa kila jamii ina tamaduni zake mahsusi zinazoitofautisha na nyingine. Ni muhimu kujivunia tamaduni hizo kwani mwacha mila ni mtumwa.

41. Bara la Afrika lina takriban mataifa hamsini na manne inamaanisha:
   A. lina karibu mataifa hamsini na manne
   B. lina zaidi ya mataifa hamsini na manne
   C lina mataifa hamsini na manne
   D lina chini ya mataifa hamsini na manne.

42. Kulingana na taarifa , ubora wa taifa hupimwa kwa:
   A. utamaduni wake
   B. uwezo wa kujitegemea
   C uwezo wa kuweka mipaka
   D serikali yake.

43. Mipaka ya Kitaifa:
   A. hutambulisha watawala
   B. huimarisha uzalendo
   C huimarisha ubunifu
   D hutambulisha utamaduni.

44. "Bila hisia za umoja na udugu kwa hakika haingewezekana kuwa na taifa madhubuti." Methali inayoweza kujumuisha kauli hii ni:
   A. Mla nawe hafi nawe ila mzaliwa nawe.
   B. Papo kwa papo kamba hukata jiwe.
   C Kinga na kinga ndipo moto uwakapo.
   D Udugu wa nazi hukutania chunguni.

45. Kulingana na kifungu, kuishi katika eneo moja husababisha
   A. kutegemeana na kupendana
   B. kutiana ari na kutambuana
   C kujenga taifa na kuelewana
   D kushirikiana na kufahamiana.

46. Kulingana na kifungu, 'mazoea yana taabu' inamaanisha:
   A. mtu akizoea biriani hatatamani vyakula vingine
   B. mtu akizoea chakula cha kienyeji hatatamani mapochopocho
   C mtu hutamani chakula alichozoea kuliko kizuri alichoandaliwa
   D mtu hutamani chakula mahsusi kuliko kizuri alichoandaliwa.

47. Huko Afrika Magharibi vitenge vilivyonakshiwa:
   A. hupendelewa na wanawake wote
   B. hutofautisha wanawake na wanaume
   C hupendelewa na wanajamii wote
   D hutofautisha jamii moja na nyingine.

48. Lugha unganishi:
   A. ni ile inayounganisha mataifa
   B. ni ile inayofahamika na kutumiwa na wote
   C ni ile inayotumiwa katika biashara
   D ni ile inayojumuisha watu wa jamii zote.

49. Kifungu kinasema kwamba Kiswahili kimetumika kama kitambulisho:
   A. Tanzania na Kenya
   B. Afrika Mashariki
   C Kenya na Uganda
   D Tanzania na Uganda.

50. Kichwa kinachofaa zaidi taarifa hii ni:
   A. mwacha mila ni mtumwa
   B. tofauti kati ya Afrika Mashariki na Magharibi
   C vitambulisho vya jamii
   D vitambulisho vya tamaduni.